

TĚŽBA VE VESMÍRU: AKTUÁLNÍ PŘÍLEŽITOST PRO ČESKOU REPUBLIKU PROSAZOVAT MULTILATERÁLNÍ MEZINÁRODNÍ ŘÁD

MARTIN ŠVEC
PETR BOHÁČEK
NIKOLA SCHMIDT

SHRNUTÍ A DOPORUČENÍ

Na začátku prosince 2020 sebrala čínská mise Chang'e 5 dva kilogramy měsíčních vzorků, aby po více jak 40 letech donesla na zem kus Měsíce. V reakci na to americká NASA zveřejnila smlouvy se čtyřmi soukromými firmami v hodnotě 25 001 USD za sběr materiálu na Měsíci, resp. za transfer majetkových práv mezi soukromou firmou a NASA, což není smlouva století, ale definuje pravděpodobně precedent století. I přes tyto významné kroky na cestě k využívání nerostných surovin ve vesmíru stále existuje značná právní nejistota, zdali a za jakých podmínek je z hlediska

mezinárodního práva možné ve vesmíru těžit. Následující text na tuto nejistotu reaguje a předkládá inovativní právní a politický přístup, který je v souladu se strategickým zájmem České republiky a jehož cílem je posílit multilaterální mezinárodní řád i podporu vlastního průmyslu v duchu inovační strategie a sázkou na klíčové zlomové technologie. Náš návrh má potenciál Českou republiku postavit do role významného aktéra určujícího mezinárodní normy v aktuální agendě velmi jednoduchou cestou.

AKTUÁLNÍ STAV

Vědecké, průmyslové a diplomatické kapacity České republiky v oblasti kosmických aktivit mají potenciál sehrát v rozvoji těžby ve vesmíru významnou roli. Využití nerostných surovin ve vesmíru nepředstavuje pouze ekonomickou příležitost. Jako středně velký evropský stát a člen Evropské unie může ČR využít probíhající snahu nastavit podmínky těžby ve vesmíru k posílení multilaterální spolupráce, institucí a multilaterálního světového řádu založeného na normách a pravidlech.

Základní a obecná pravidla aplikovaná na kosmické aktivity jsou obsažena ve Smlouvě o zásadách činnosti států při výzkumu a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles (dále též jako „Kosmická smlouva“ či „OST“), z nichž některá byla následně rozpracována ve speciálních smlouvách. Klíčové otázky spojené s těžbou nerostných surovin ve vesmíru poté zodpověděla Dohoda o Měsíci, ta ovšem nebyla drtivou většinou zemí, včetně ČR, ratifikována. Hlavním důvodem odmítnutí Dohody o Měsíci bylo prohlášení nerostných surovin za *společné dědictví lidstva* a s tím související spravedlivé rozdělování získaného prospěchu.

Legalitu a podmínky těžby nerostných surovin ve vesmíru tak většina zemí musí dovozovat z obecných principů Kosmické smlouvy. Z pohledu těžby nerostných surovin ve vesmíru patří mezi nejvýznamnější *zákaz přivlastnění kosmického prostoru a nebeských těles* (čl. II OST) a imperativ, *aby byl veškerý výzkum a využití vesmíru prováděn pro blaho a v zájmu všech zemí* (čl. I OST). Na interpretaci těchto principů ovšem nepanuje všeobecná shoda. Lze se proto setkat jak s argumentací, že zákaz přivlastnění kosmického prostoru implicitně vylučuje extra-terestriální těžbu nerostného bohatství, tak naopak s argumentací, že nebude-li stát při těžbě uplatňovat teritoriální suverenitu, je využití nerostného bohatství v souladu s čl. II OST (více v Annex). Neméně sporný je výklad blaha a zájmu všech zemí. V tomto kontextu se můžeme setkat s argumenty, že čl. I OST obsahuje pouze právně nezávazný apel naplněný tím, že výzkum a využití vesmíru jsou ze své podstaty vždy prováděny pro blaho a v zájmu všech zemí. Blaho lidstva je tak naplněno rozvojem vědy a technologií přinášejícím pokrok a nové vědění. V neposlední řadě se lze setkat s tvrdě solidaristickým přístupem, že se blaho všech zemí naplní pouze materiálním profitem, tedy přerozdělením z těžby získaného prospěchu (více Annex).

Různé státy, nebo myšlenkové tradice v různých oblastech planety, tak budou přirozeně tyto obecné principy Kosmické smlouvy vykládat jinak, často až sporně. V USA je např. tradičně silná libertariánská kosmická komunita reprezentovaná nadací Space Frontier Foundation, která po desítky let prosazuje argumentaci, že jakákoliv regulace fakticky znemožňuje rozmach lidstva do Sluneční soustavy. Více solidaristický úhel pohledu bychom mohli hledat v Evropě, doposud se však žádný stát neodhodlal do diskuse o legalitě extra-terestriální těžby konstruktivně vstoupit. Některé státy pouze připomínají výše uvedené interpretace Kosmické smlouvy bez konkrétního návrhu, jak naplnit blaho a zájem všech zemí.

Absence specifických pravidel pro využití nerostných surovin ve vesmíru, stejně jako neexistence mezinárodního konsenzu stran interpretace základních principů OST, tak vedla USA a Lucembursko k inovativním řešením s ambicí řešit právní nejistotu spojenou s těžbou nerostných surovin ve vesmíru unilaterálně. Obě země prostřednictvím národní legislativy explicitně připouští přivlastnění si nerostných surovin ve vesmíru, přestože obecně konstatují, že se tak může stát pouze za předpokladu dodržení principů v OST.

Různé interpretace článků Kosmické smlouvy je tudíž třeba číst v kontextu výše uvedeného ideového kontrastu a nikoli nutně jako právní spor. I z toho důvodu se domníváme, že je zde stále prostor do diskuse konstruktivně vstoupit a přinést inovativní myšlenky umožňující těžbu ve vesmíru. Jakkoliv není regulace určitých otázek spojených s těžbou nerostných surovin ve vesmíru formou národního práva *per se* protiprávní, národní právo musí dodržovat limity, jež mu stanoví mezinárodněprávní závazky plynoucí z Kosmické smlouvy. Za znepokojivé v tomto kontextu považujeme, že národní legislativa USA a Lucemburska nereflektuje jeden z klíčových principů Kosmické smlouvy, a to požadavek, aby *byl veškerý výzkum a využití vesmíru prováděn pro blaho a v zájmu všech zemí*, resp. se s tím požadavkem jejich národní legislativy dostatečně nevypořádávají. Za neméně znepokojivou považujeme snahu USA vytvořit speciální rámec pravidel a norem pro využití surovin na Měsíci. Podporou tohoto rámce podmiňují účast zahraničních partnerů na programu Artemis zacíleného na osidlování Měsíce v příštích letech.

V kontextu narůstající geopolitické rivality, množství soukromých a státních aktérů s různými zájmy a zvyšující se závislosti na kosmických aktivitách je destabilizace multilaterálních mechanismů ve vesmíru pro Českou republiku zcela nežádoucí. Akceptovat Artemis Accords v jejich současné podobě přinese ČR příležitost na programu participovat, prosadit tak své vědecké a průmyslové kapacity při osidlování Měsíce, nicméně za cenu, že ČR přispěje k fragmentaci mezinárodního kosmického práva a oslabení ideálů vtělených do Kosmické smlouvy, a tedy i multilaterálního mezinárodního řádu. V následujícím textu nabízíme jedno velmi prosté řešení nastalé situace umožňující těžbu a zároveň naplňující solidaristický úhel pohledu na principy Kosmické smlouvy.

VÝJIMEČNÁ PŘÍLEŽITOST ČESKÉ REPUBLIKY

Domníváme se, že ČR má jedinečnou příležitost podporovat těžbu nerostných surovin ve vesmíru postavenou na dlouhodobém respektu k normám kosmického práva a multilaterálním řešení problémů, které se nacházejí mimo jurisdikce států. Česká republika toho může dosáhnout několika způsoby. Za prvé viditelně aktivním úsilím v orgánech OSN (zejména UN COPUOS) přispívat k vytvoření mezinárodněprávního rámce vycházejícího z principů Kosmické smlouvy. Účastnili jsme se aktivně diskusí na úrovni Hague Working Group; nicméně z dlouhodobého hlediska je třeba jasně formovat pozici ČR, nalézt pro ni spojence a aktivně ji prosazovat na vícero úrovních. Za druhé

vytvořením národní legislativy, která bude usilovat o naplnění všech požadavků plynoucích z Kosmické smlouvy, zejména požadavku, aby *byl veškerý výzkum a využití vesmíru prováděn pro blaho a v zájmu všech zemí*. Takovou politiku ostatně předpokládá i Národní kosmický plán 2020–2025, podle něhož může ČR sehrát při tvorbě právního rámce aktivní roli. Tento rámec bude rozvíjet principy zakotvené v OST a vytvářet atraktivní podmínky nejen pro soukromý sektor, ale bude přispívat rovněž k naplnění hlavních zahraničněpolitických a bezpečnostních cílů ČR v podobě posilování multilateralismu a mezinárodního práva.

Jsme názoru, že právní režim, který bude důsledně respektovat mezinárodní právo a který bude i zbytkem mezinárodního společenství vnímaný jako legitimní, bude ve svém důsledku atraktivnější i pro soukromé investory. Soulad s mezinárodním právem posiluje i legitimitu vesmírných projektů a významně tak snižuje investiční riziko, jež je v současnosti jednou z klíčových překážek pro velké investice do vesmírné těžby (pomineme-li malé experimentální – vznikající a zanikající – startupy). Domníváme se, že ČR může významně přispět k dosažení shody na interpretaci čl. I OST, konkrétně *blaha a v zájmu všech zemí*.

KLÍČ K DEFINOVÁNÍ BLAHA A ZÁJMU VŠECH ZEMÍ

Při hledání tohoto klíče je třeba vzít v úvahu současnou dynamiku centrující přípravy na těžbu ve vesmíru. Těžba nezačne futuristickou představou o zachycení asteroidu bohatého na vzácné kovy, přestože NASA demonstrační misi s potenciálem podobnou vizi naplnit připravovala (ARM). Ačkoliv byla mise součástí politiky demonstrovat kapacity planetární obrany, její komerční potenciál v ověření technologií byl zřejmý a NASA neskrývaný. Mise ARM však byla zrušena pro velkou technickou náročnost. Namísto takto líbivé futuristické mise začne těžba na Měsíci prostou potřebou kyslíku z vodního ledu jako zdroje paliva a tím snížením nákladů pro trvalé osídlení, což může znamenat zásadní precedent. Z etického hlediska si lze jen těžko představit diskusi o blahu lidstva při těžbě vody pro trvalou misi na Měsíci, nicméně daná aktivita bude zcela zásadní pro budoucí rozvoj komerce ve vztahu PPP (public private partnership). Proto je důležité diskusi o tom, zda tato činnost naplňuje Kosmickou smlouvu, vést ihned a nikoli v budoucnu pod tíhou prosperující těžby, která nenaplňuje principy Kosmické smlouvy. Vzhledem k tomu, že legislativa USA i Lucemburska přisuzuje nároky na vytěžený materiál těžícímu subjektu, je zřejmé, že nezůstane u užití vody pro účely mezinárodní vědecké základny, ale nadbytky se začnou prodávat na volném trhu. Státy budou muset k této nepřilíživě vzdálené realitě zaujmout jasnou pozici.

Základními dvěma problémy v celé diskusi je hledání univerzálního způsobu naplnění blaha a zájmu všech zemí, tedy zřetelný politický konsenzus, co takové blaho všech naplňuje, a způsob, resp. instrument, jak toto blaho naplňovat na globální úrovni. Lze samozřejmě navrhnout těžko prosaditelné kosmopolitní

ideje; my se však domníváme, že bez politické kosmopolitní autority je třeba držet se již ustavených globálních politických ambicí a spoléhat na instrumenty, které státy již využívají.

Místo snahy nalézt univerzální způsob, jehož prostřednictvím budou z využívání kosmického prostoru benefitovat všechny země (lze se setkat s návrhy v podobě „poplatků“, technologickým transferem či poskytováním konkrétních veřejných služeb), navrhuje, aby tento způsob reflektoval ustavené globální politické ambice, zaběhnuté zahraničněpolitické instrumenty a možnosti soukromých společností, jež budou chtít komerční těžbu ve vesmíru realizovat.

Konkrétně navrhuje, aby volba způsobu, jehož prostřednictvím budou z využívání kosmického prostoru benefitovat všechny země, reflektovala již definované potřeby lidstva. Domníváme se, že je vhodné stavět na již formulovaných zájmech mezinárodního společenství, vyjádřených např. v podobě Agendy 2030 (Cíle udržitelného rozvoje), které představují univerzální soubor zájmů přijatý mezinárodním společenstvím v roce 2015, a které mají navíc řadu oblastí přímo naplnitelných kosmickými technologiemi či *Guidelines for the Long-term Sustainability of Outer Space Activities* v otázce kosmického smetí.

Na úrovni národního práva Kosmická smlouva vyžaduje, aby příslušné státy autorizovaly a dohlížely na každou aktivitu realizovanou nestátním aktérem (státy ostatně za tyto aktivity též nesou mezinárodněprávní odpovědnost). Bude-li ČR v pozici autorizujícího státu, bude nakonec její povinností dohlédnout na naplnění všech požadavků plynoucích z Kosmické smlouvy, včetně požadavku, aby *výzkum a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles bylo prováděno pro blaho a v zájmu všech zemí bez ohledu na jejich stupeň hospodářského a vědeckého rozvoje, a patřilo všemu lidstvu*. Bude proto na ČR, aby vedla dialog s mezinárodním společenstvím, který bude směřovat k uznání námi nabízeného způsobu naplnění těchto požadavků Kosmické smlouvy. Například podpořit ambiciózní politiku globální solidarity z Agendy 2030, financovat systém odstranění kosmického smetí, Pařížskou dohodu nebo libovolnou agendu OSN s globálním dopadem na blaho lidstva.

Tento přístup může významně přispět do současné diskuse a přiblížit vytvoření potřebného mezinárodněprávního rámce v otázce těžby ve vesmíru, protože nevyžaduje definici zájmu všech států pro účely Kosmické smlouvy, ale poukazuje na zájmy, na kterých se státy již shodly. Tím *de facto* překračuje současné pnutí v diskusi o nároku na těžbu a pouze poukazuje na již dohodnuté. Pokud tuto ideu ČR implantuje do národního práva, vytvoří tím vůči Kosmické smlouvě komplementární režim, jenž bude, na rozdíl od národní legislativy USA či Lucemburska, mezinárodněprávní principy Kosmické smlouvy substantivně implantovat způsobem posilujícím kosmopolitní charakter vesmíru, způsobem ustanoveným v Kosmické smlouvě. Přidanou hodnotou našeho návrhu je vytvoření stabilního právního prostředí, které tak bude ve svém důsledku i atraktivní pro soukromé investory, což může kromě blaha pro lidstvo přinést významný ekonomický potenciál pro rozvoj českého kosmického průmyslu.

Dalším inovativním návrhem, se kterým přicházíme, je přenechat navržení způsobů naplnění požadavku Kosmické smlouvy o sdílení benefitů nerostných surovin ve vesmíru samotným společnostem se zájmem o těžbu. Domníváme se, že stát by měl ze své pozice politického aktéra definovat, jaké mezinárodně přijaté cíle představují *zájmy všech zemí*, např. zmiňovaná Agenda 2030, a definovat oblasti, kam soukromé firmy mají přispět, a nepřímo se tak podělit o benefity z nerostných surovin ve vesmíru. Firmy by pak měly na základě znalostí vlastních kapacit navrhnout, jakým nejvhodnějším způsobem mohou naplnit požadavky definované státem, a tím zároveň naplnit principy z Kosmické smlouvy. Takto na konkrétních státech zůstane závazek ve správnou chvíli zavést systém definující instrumenty pro příspěvek vlastních firem, který bude navázaný na již existující mezinárodní závazky těchto států při využívání bohatství ve vesmíru. Zda tento příspěvek bude finančního nebo nefinančního charakteru, není podstatné. Nefinanční instrumenty mohou navíc nastartovat nový směr inovací a stimulovat řešení inherentně globálních problémů. Domníváme se, že tento návrh má potenciál celou dynamiku současných mezinárodních diskusí značně posunout a vytvořit tak prostor pro konstruktivní diskusi.

Jsme přesvědčeni, že tento přístup k těžbě ve vesmíru by byl žádoucí pro Českou republiku, mezinárodní společenství i pro soukromý sektor a lze jím ekonomické a mezinárodněpolitické cíle vzájemně naplnit. Takto nastavená politika má zcela zásadní potenciál odblokovat současnou situaci, pomoci nastavit stabilní mezinárodní rámec pro využití surovin ve vesmíru, naplnit zahraničněpolitické i bezpečnostní zájmy ČR a umožnit rozvoj ekonomického potenciálu české vědy a průmyslu. V neposlední řadě má tento přístup šanci na prohloubení silné pozice ČR jako země prosazující multilaterální mezinárodní řád.

DOPORUČENÍ

Výchozí předpoklady:

- Česká republika by měla podporovat těžbu nerostných surovin ve vesmíru postavenou na dlouhodobém respektu k normám kosmického práva a multilaterálnímu řešení problémů, které nejsou v jurisdikci států.
- Česká republika by měla usilovat o vytvoření mezinárodněprávního rámce, který upraví praktické otázky spojené s těžbou nerostných surovin ve vesmíru a který bude vycházet z kosmopolitních ideálů Kosmické smlouvy.
- Česká republika by měla přijmout národní legislativu, která bude mít na rozdíl od legislativy USA a Lucemburska ambici naplnit požadavek Kosmické smlouvy, aby *výzkum a využívání kosmického prostoru včetně*

Měsíce a jiných nebeských těles byly prováděny pro blaho a v zájmu všech zemí bez ohledu na jejich stupeň hospodářského a vědeckého rozvoje, a patřily všemu lidstvu.

Konkrétní kroky

- Těžbu reflektující princip z čl. I OST, aby *byly veškerý výzkum a využití vesmíru prováděny pro blaho a v zájmu všech zemí*, lze řešit velmi prostou cestou, a to tím, že stát registrující vesmírnou těžební společnost přispěje k již ustanoveným a schváleným globálním agendám OSN.
- Forma příspěvku může být tedy jak finančního, tak nefinančního charakteru, čímž může vycházet právě z kapacit, které těžební společnost bude potřebovat pro těžbu. Lze uvažovat formu podobnou lucemburskému SES poskytující svou orbitální infrastrukturu při katastrofách, firmy doplňující palivo na oběžné dráze mohou pomoci s odstraněním smetí apod.
- Pro naplnění této ideje je možné, aby Česká republika schválila zákon na národní úrovni, kterým naplní čl. I OST a jasně definuje formu možného příspěvku. Tímto krokem ČR vstoupí do diskuse o těžbě ve vesmíru zcela originálním způsobem, postaví celou diskusi do konstruktivních mantinelů a stane se klíčovým aktérem.

Martin Švec je seniorní spolupracovník
Ústavu mezinárodních vztahů

Petr Boháček je přidružený výzkumný pracovník
Ústavu mezinárodních vztahů

Nikola Schmidt je vedoucí Centra governance nových technologií
Ústavu mezinárodních vztahů

T A

Č R

Tento článek vznikl v rámci grantového projektu Technologické agentury ČR TL01000181: Multidisciplinární analýza obrany planety před asteroidy jako klíčové národní politiky zajišťující mírový rozvoj a prosperitu lidstva na Zemi i ve vesmíru.

ANNEX: SPACE MINING PRO ČESKOU REPUBLIKU

TĚŽBA VE VESMÍRU: AKTUÁLNÍ
PŘÍLEŽITOST PRO ČESKOU REPUBLIKU
PROSAZOVAT MULTILATERÁLNÍ
MEZINÁRODNÍ ŘÁD

MARTIN ŠVEČ
PETR BOHÁČEK
NIKOLA SCHMIDT

ČÁST I

TĚŽBA NEROSTNÝCH SUROVIN V KONTEXTU MEZINÁRODNÍHO PRÁVA

Klíčovým zdrojem mezinárodního kosmického práva je *Smlouva o zásadách činnosti států při výzkumu a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles* (dále též „Kosmická smlouva“ či „OST“) přijatá v roce 1967. Inspirováno velkými možnostmi, které se před lidstvem otevřely se vstupem člověka do kosmického prostoru, mezinárodní společenství prostřednictvím Kosmické smlouvy deklarovalo zájem celého lidstva na pokroku ve výzkumu a využívání vesmíru a odhodlání přispět k široké mezinárodní spolupráci a využívání kosmického prostoru pro mírové účely. Za účelem naplnění těchto cílů definuje Kosmická smlouva základní principy činnosti států při výzkumu a využívání kosmického prostoru, které byly následně doplněny a rozpracovány čtyřmi speciálními smlouvami: Úmluvou o mezinárodní odpovědnosti za škody způsobené kosmickými předměty; Úmluvou o registraci objektů vypuštěných do kosmického prostoru; Dohodou o pomoci a návratu kosmonautů a o vrácení předmětů vypuštěných do kosmického prostoru; a Dohodou o činnosti států na Měsíci a jiných nebeských tělesech. Každá z nich upravuje oblasti vesmírných aktivit, pro něž se obecná úprava ve formě principů Kosmické smlouvy ukázala nedostačující.

<i>Mezinárodní smlouvy regulující využití kosmického prostoru</i>	<i>Rok, ve kterém smlouva vstoupila v platnost</i>	<i>Byla smlouva ratifikována ČR?</i>
Smlouva o zásadách činnosti států při výzkumu a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles (1967)	1967	Ano
Dohoda o pomoci a návratu kosmonautů a o vrácení předmětů vypuštěných do kosmického prostoru (1968)	1968	Ano
Úmluva o mezinárodní odpovědnosti za škody způsobené kosmickými předměty (1972)	1972	Ano
Úmluva o registraci objektů vypuštěných do kosmického prostoru (1975)	1976	Ano
Dohoda o činnosti států na Měsíci a jiných nebeských tělesech (1979)	1984	Ne

Vzhledem k tomu, že byla těžba nerostných surovin v době jejího přijetí jen obtížně představitelná, Kosmická smlouva otázky spojené s využíváním nerostného bohatství explicitně neupravuje. Pro účely extra-terestriální těžby je problematický zejména nejasný status nerostného bohatství v kosmickém

prostoru a absence podmínek jeho potenciálního využití. Tyto nedostatky byly odstraněny až Dohodou o činnosti států na Měsíci a jiných nebeských tělesech z roku 1979 (Moon Agreement).

Text Dohody o Měsíci reflektuje snahu rozvojových zemí o vytvoření tzv. nového mezinárodního ekonomického řádu, který zmenší nerovnost mezi zeměmi. Měsíc a jeho přírodní zdroje byl prohlášen za *společné dědictví lidstva*, pročež ani povrch, ani oblast pod povrchem, žádná jeho část, stejně jako nerostné bohatství, nemůže být předmětem vlastnictví státu, mezinárodní organizace, nestátní entity nebo fyzické či právnické osoby. Co se týče vlastního využití nerostného bohatství, Dohoda o Měsíci předpokládá vytvoření mezinárodněprávního režimu, jakmile bude těžba proveditelná. Budoucí režim má zajistit bezpečné využití nerostných surovin, jejich rozumnou správu, rozvoj možností a dovedností při využívání nerostných surovin a rovné sdílení užitku z těžby s ohledem na rozvojové země i na to, které státy přímo či nepřímo přispěly k objevování Měsíce.

Navzdory tomu, že byla Dohoda o Měsíci přijata v roce 1979 Valným shromážděním OSN, k dnešnímu dni ji ratifikovalo pouze 18 států. Odmítnutím Dohody o Měsíci došlo i k odmítnutí režimu, který nerostné suroviny ve vesmíru označuje za *společné dědictví lidstva*. Právní režim regulující využití zdrojů mořského dna za hranicemi národní jurisdikce, založený Úmluvou Organizace spojených národů o mořském právu z roku 1982, jež taktéž považuje zdroje za *společné dědictví lidstva*, tak zřejmě zůstane jediný svého druhu.

Smluvními stranami Dohody o Měsíci jsou Arménie, Austrálie, Belgie, Chile, Filipíny, Kazachstán, Kuvajt, Libanon, Maroko, Nizozemsko, Pákistán, Peru, Rakousko, Saúdská Arábie, Turecko, Uruguay a Venezuela.

Klíčovým nástrojem mezinárodního práva ve vztahu k potenciální těžbě nerostných surovin ve vesmíru tak pro převažující většinu zemí včetně České republiky zůstává Kosmická smlouva. Ta neupravuje ani status nerostných surovin ve vesmíru, ani nestanoví explicitní podmínky, jejichž splnění by využití nerostných surovin ve vesmíru umožnilo. Tato skutečnost ovšem neznamená, že by se Kosmická smlouva na využití nerostných surovin ve vesmíru neaplikovala. Principy obsažené v Kosmické smlouvě se aplikují ve vztahu k jakékoliv činnosti v kosmickém prostoru. Stran interpretace těchto principů ovšem nepanuje shoda a těžba ve vesmíru je vystavena značné právní nejistotě. Neexistence právního rámce, který by těžbu ve vesmíru upravoval, je dnes vnímána jako klíčová překážka pro rozvoj vesmírných aktivit, zejména potom pro soukromé investice do vývoje technologií nezbytných pro extra-terestriální těžbu.

Klíčová ustanovení OST, jejichž interpretace a aplikace zásadním způsobem ovlivní způsob a tempo, jakým bude lidstvo poznávat vesmír a využívat jeho nerostné bohatství:

ČLÁNEK I KOSMICKÉ SMLOUVY

Výzkum a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles se provádějí pro blaho a v zájmu všech zemí bez ohledu na jejich stupeň hospodářského a vědeckého rozvoje, a patří všemu lidstvu.

Kosmický prostor včetně Měsíce a jiných nebeských těles je volný pro výzkum a využívání všemi státy bez jakékoli diskriminace, na základě rovnosti a podle mezinárodního práva a všechny oblasti nebeských těles jsou volně přístupné.

V kosmickém prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles musí být svoboda vědeckého bádání a státy usnadňují a napomáhají mezinárodní spolupráci při takovém bádání.

ČLÁNEK II KOSMICKÉ SMLOUVY

Kosmický prostor včetně Měsíce a jiných nebeských těles si jednotlivé státy nemohou přivlastnit prohlášením suverenity, užíváním, okupací nebo jakýmkoli jiným způsobem.

ČÁST II

KLÍČOVÉ OTÁZKY

1) *Je těžba nerostného bohatství ve vesmíru v souladu se zákazem přivlastnění (čl. II Kosmické smlouvy)?*

Zákaz přivlastnění nevylučuje využití nerostného bohatství. Za prvé, všechny již existující režimy postavené na principu zákazu přivlastnění (volné moře, mořské dno za hranicemi národní jurisdikce států) předpokládají využití přírodního bohatství. Za druhé, vyloučení využití nerostného bohatství nelze dovést z předmětu ani účelu čl. II Kosmické smlouvy, jehož primárním cílem je vyloučit uplatňování teritoriální suverenity nad kosmickým prostorem, nikoliv omezit způsob jeho využívání. Za třetí, vyloučení využití nerostného bohatství nelze dovést ani z ostatních ustanovení Kosmické smlouvy. Deklaruje-li Kosmická smlouva společný zájem lidstva na pokroku ve výzkumu a využívání kosmického prostoru a je-li právo výzkumu a využití vesmírného prostoru jeden ze základních principů OST, lze jen stěží dovozovat, že Kosmická smlouva implicitně zakazuje využití nerostného bohatství.

2) *Jak dostát povinnosti, aby se výzkum a využití kosmického prostoru vč. Měsíce a jiných vesmírných těles prováděl pro blaho a v zájmu všech zemí bez ohledu na jejich stupeň hospodářského a ekonomického rozvoje, která plyne z čl. I Kosmické smlouvy?*
Na tuto otázku poskytuje odpověď policy paper *Těžba ve vesmíru: Aktuální příležitost pro Českou republiku prosazovat multilaterální mezinárodní řád.*

3) *Je současná mezinárodněprávní úprava těžby nerostných surovin ve vesmíru dostatečně atraktivní pro soukromý sektor?*

Není. Právní nejistota spojená s těžbou nerostných surovin ve vesmíru je soukromým sektorem vnímána jako zásadní překážka. Vzhledem k tomu, že ohledně vytvoření potřebného mezinárodněprávního režimu nepanuje shoda, přistoupily některé země (USA, Lucembursko, Spojené arabské emiráty) k vytvoření právního režimu na úrovni národního práva.

ČÁST III

PŘEHLED REŽIMŮ TĚŽBY NEROSTNÝCH SUROVIN VE VESMÍRU

a) Režim dle Kosmické smlouvy

- Kosmický prostor včetně Měsíce a jiných nebeských těles si státy nemohou přivlastnit.
- Výzkum a využívání kosmického prostoru se provádí pro blaho a v zájmu všech zemí bez ohledu na jejich stupeň hospodářského a vědeckého rozvoje a patří všemu lidstvu.
- Těžba nerostných surovin ve vesmíru není explicitně upravena.
- Legalitu a podmínky extra-terestriální těžby je třeba dovozovat z obecných principů, na jejichž interpretaci neexistuje mezi členy mezinárodního společenství shoda.
- Je s ním spojena vysoká právní nejistota.
- Přípouští komplementární regulaci na úrovni národního práva. Státem autorizované národní aktivity ovšem musí být prováděny v souladu s Kosmickou smlouvou.

b) Režim dle Dohody o Měsíci (dále též „DM“)

- Nerostné bohatství je prohlášeno za *společné dědictví lidstva*.
- Těžba nerostných surovin ve vesmíru je podmíněna vytvořením právního rámce, který zajistí *„the orderly and safe development of the natural resources of the moon; the rational management of those resources; the expansion of opportunities in the use of those resources; an equitable sharing by all states in the benefit derived from those resources, whereby the interests and needs of the developing countries, as well as the efforts of those countries which have contributed either directly or indirectly to the exploration of the moon, shall be given special consideration“* (čl. 11 (7) DM).
- Těžba nerostných surovin ve vesmíru předcházející vytvoření mezinárodního rámce pro těžbu nerostných surovin ve vesmíru dle čl. 11(7) DM by vedla k maření předmětu a účelu DM.
- Mezi smluvními stranami MA neprobíhá dostatečná diskuse stran obrysů mezinárodněprávního rámce dle čl. 11(7) DM.
- Tento režim odmítly všechny *space-faring nations*.

ČÁST IV

MOŽNÁ ŘEŠENÍ PRÁVNÍ NEJISTOTY

a) Přistoupení k Dohodě o Měsíci a aktivní participace na vytvoření právního rámce dle čl. 11(7) Dohody.

b) Odstranění právní nejistoty spojené s interpretací Kosmické smlouvy aktivním prosazováním vytvoření mezinárodněprávního režimu vycházejícího z Kosmické smlouvy, který ovšem nepovažuje nerostné bohatství Měsíce za společné dědictví lidstva.

c) Odstranění právní nejistoty pomocí národní legislativy, o což ostatně usilují např. USA, Lucembursko či Spojené arabské emiráty.

d) Vytvoření atraktivního a dlouhodobě udržitelného podnikatelské prostředí, které bude respektovat kosmopolitní charakter vesmíru.